

Ольга Збожна

**ІВАН ПУЛЮЙ І ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ:
ТАЄМНА «ГРОМАДА» ТА ЛЕГАЛЬНА «СІЧ»
(До 170-річчя від дня народження Івана Пулюя)**

Висвітлено історію учнівського товариства „Громада” та студентського товариства „Січ”, одним із засновників яких був Іван Пулюй, діяльність цих товариств та їх вплив на становлення української національної ідеї.

Ключові слова: *учнівське товариство „Громада”, студентське товариство „Січ”, Іван Пулюй.*

У Історії землі рідної, України, кожен день є чимось пам'ятним для сьогоденішніх і наступних поколінь: чи то *боями* за її Волю і Незалежність, чи *мирною працею* для її Майбуття. Був час, коли українці мовчки корилися поневолювачам. Здавалося скорилися назавжди, бо ж дехто з них змінив – навіть Віру і Мову. Змінив... Та чи надовго? З часом, як не вони, то їх діти чи онуки й правнуки або й праправнуки, повернулися до Віри і Мови своїх батьків, дідів, пра- й прапрадідів. І знову починали пошук нових шляхів для здобуття Волі й Незалежності Рідній Землі – Україні.

У кінці 60-их на початку 70-их років XIX ст. українська учнівська та студентська молодь заснувала таємні товариства «Громади», які стали школою виховання української національної еліти. При вступі до «Громади» кожен новоприйнятий член складав присягу: *«що нічого і нікого не зрадить і що весь вік буде трудитися для добра свого народу»*. Засновниками «Громад» на підросійських українських землях був студент Київського університету Володимир Антонович, а на підавстрійських –

вихованець Львівської духовної семінарії Данило Танячкевич. У Тернополі «Громаду» заснував учень 6 класу Тернопільської гімназії Іван Пулюй. Було це у січні 1863 року. Тож у 2013 р. минуло 150 років від часу її заснування ([1], С. 232).

Метою товариства було: *«жити в чистоті моральній; пильно вчитися в школі; познакомитися з історією свого народу і його літературою; ставати в обороні рідного слова проти ворожих заходів москвофілів (святоюрців) і поляків; говорити всюди рідною мовою; спомагати бідних учеників; піддержувати «Мету», що тоді виходила під редакцією Ксенофонта Климковича у Львові до 1865-го року»*. І на завершення Іван Пулюй написав: *«ціль товариства була висока, моральна, гарна і патріотична»*. Таку високу мету поставили перед собою гімназисти. Дуже високу. Не кожному було підсилу її виконання. Хто неспроможний був виконати цю програму, той виходив з товариства відразу. Однак ніколи і нікому не видавав його тайни, тобто не зраджував! Це програма підготовки тогочасної української національної еліти. Саме так! *Української національної еліти*. Як бачимо, першим пунктом було: *«жити в чистоті моральній»*. Тільки при дотриманні цього пункту можна виконати усі решта! І громадивці дотримувалися. У «Громаді» молодь вчилася: вивчала історію Землі рідної; вивчала українську літературу; поезію тощо. Нелегкі то були часи... Крім цього, товариство було таємним...

На час, про який йдеться, українські землі були поділені між Росією і Австрією. Галичина й Буковина входили до складу Австрійської імперії, яку 1867 року перейменували на Австро-Угорську, столиця якої – Відень, була осередком політичного та культурного життя імперії. Тож українська молодь, закінчивши гімназії на рідній землі, старалася продовжити навчання у Віденських високих школах. Після приїзду у Відень вони якийсь час гуртувались у звичлому для себе вдома та організованому у Відні товаристві «Громада». Довідуємося з листа Івана Пулюя, написаного до Данила Танячкевича у Львові восени 1865 р.: *«Пішов у Відень с Тернополя також Борисікевич громадянин (вихованець «Громади» – О.З.)*.

Єсть там ще більше христчанських сердець (ті, що вчаться у Духовній семінарії – О.З.). Целєвич, Павлусевич, Бачинський. Дасть Бог що й громада гарна буде (підкреслила – О.З.)» [2].

У березні 1866 року наближалися п'яті роковини від дня смерті Тараса Шевченка. Тож віденські громадівці широко відзначили їх. На Вечір пам'яті Тараса Шевченка запросили представників слов'янських народів, що навчалися у Відні: *«Було до 300 людей»*. Вечір відбувся у віденському готелі *«Під зеленою брамою»*. *«Дня 10-го марця обійшлисьмо роковини Шевченка. Та славно вже відбулися! Усі Славяне здивувалися! Ми хоть числом від них менчі то таки що до діла им наперед нас не виривають ця. Усі допитувалися кільки нас є у Відні та все дуже чудувалися, коли вчули відповідь до двадцятёх»*. – Читаємо у листі Івана Пулюя.

Як знаємо з Історії України, на землях підросійської України царський уряд видавав циркуляри про заборону української мови, а на землях підавстрійської, де ці «бамаги» не мали сили, бо ж інша держава, ширив москвофільство. Прикро писати та дехто з наших людей лакомився на подачки і ставав москвофілом. На жаль... є й нині такі, що лакомляться на подачки. Особливо під час виборів чи то до Верховної Ради, чи до місцевих. Невже їх нічого не навчило життя?... Якби наша сучасна молодь була такою, як вихованці «Громад» – цього ніколи б не було!... Усі б голосували за покликком Душі і Серця! За Україну – Вільну, Незалежну, Самостійну, як було під час Всеукраїнського референдуму – першого грудня 1991 року.

Тож перед початком Вечора пам'яті Тараса Шевченка віденські москвофіли подали донос у поліцію про вечір громадівців, в якому представили їх як революціонерів. На щастя у поліції не повірили їх доносу. *«Не минуло квандранс (чверть години – О.З.) вже був поліційний комісар в салі – и казав що мусить признати що вояцький порядок у нас!»*. Отже затія москвофілів не вдалася. Прийши вони непрошеними на Вечір Пам'яті Тараса Шевченка. Прийшли з метою зірвати його, або хоч би висміяти на сторінках свого часопису «Страхопуд». Та це їм не вдалося.

Молоді українці, розуміючи стан речей, твердо вирішили створити «явне» (легальне) товариство на противагу «Громаді», яка була – таємним. Про це довідуємося з листа Івана Пулюя, написаного до Данила Танячкевича 19 березня 1866 р.: *«Наша гр[омада] становитьця як становилась тільки из сімох. Щось заохочують на світі завязати явне товариство (підкреслила – О.З.). Старатимуся кілька сил щоб их до того намовити»*. Хоч на початку свого заснування віденська «Громада» була малочисельною, та які завзяті й працьовиті були її члени: *«Треба нам самим взятися до роботи, а що найважливішого для нас (и нашим силам найвідповіднішого) єсть перевід книжок для шкіл, гімназій»*. – Написав Іван Пулюй 20 квітня 1866 року. На той час у Австрійській імперії ще не було українських шкіл і гімназій та книжки для них вже готували вихованці «Громади». Яка сильна віра у майбуття! Хто саме був членом віденської «Громади»?... Поіменно назвати не можемо, оскільки Іван Пулюй не написав їх прізвищ. *«Товариство стало незабаром кошем і для світської академічної молодіжи, що збиралась що неділі в семинарському саду. ... Коли побільшало число членів і прихильників української самостійности (підкреслила – О.З.), то рішено завязати явне академічне товариство «Січ»*. Як бачимо Іван Пулюй знову пише про «явне» товариство.

Отже «Січ», створили вихованці «Громад», що приїхали у Відень на навчання. Офіційною датою заснування «Академічного Товариства «Січ», така його повна назва, є 9 січня 1868 року. *«Прапором «Січі» була синьо-жовта хоругва»*.

Усі члени «Січі» поділялися на «звичайних» і «надзвичайних» (почесних). Звичайними членами були *«австрійські піддані руської народности»*, що перебували у Відні. Почесними членами ставали лише ті, що мали *«особливі заслуги перед товариством і наукою»*. Тож кожен звичайний член старався працювати так, аби згодом стати почесним членом цього славного, відомого на всю Європу, товариства. На чолі товариства була Президія, тоді казали «Виділ». Президія складалася з п'яти осіб. Вона збиралася щомісяця. Вищим законодавчим органом товариства були загальні збори. Мало товариство і Контрольну комісію,

яка займалася організацією і обліком майна товариства. Статут товариства час від часу змінювали (поновлювали). Тож пізніше, з метою осучаснення товариства, за новим статутом звичайним членом могли бути лише студенти високих навчальних закладів української національності.

Нам цікаво знати: скільки членів було у товаристві на початку його заснування? Одні дослідники пишуть, що було 27. Інші кажуть, що їх було більше. Першим кошовим «Січі» був Анатоль Вахнянин. На той час Анатоль Вахнянин був студентом Віденського університету. Він народився 7 вересня 1841 року у селі Сенява, що недалеко від таких українських міст як Ярослав і Перемишль (після Другої світової війни ці та інші українські міста й села відійшли до Польщі). Його батько вчився у Львівській духовній семінарії в той час, що й Маркіян Шашкевич. Згодом у Львівській духовній семінарії вчився й Анатоль. Він мав велике покликання до музики. Мав Вахнянин і великі організаторські здібності, які проявилися у нього під час праці у «Громаді», потім у «Січі» та львівських українських товариствах, які засновував і очолював.

Українська молодь, після заснування легального товариства «Січ», ще з більшим завзяттям взялася до праці *«для добра свого народу»*. З перших днів існування товариства діяльність його членів полягала у порозумінні – найперше між собою, потім в ознайомленні представників інших народів, які проживали у Відні, з проблемами русинів-українців на рідній землі та прагненням їх до рівноправності серед народів, землі яких, як і українські, tworили Австро-Угорську імперію. Січовики проводили вечори вшанування Славетних синів українського народу, робили доповіді на актуальні суспільно-політичні теми. І все це закінчувалося чудовими концертами. На той час у Віденських високих школах вчилися представники різних народів і у Відні вони вже мали свої національні товариства: чехи мали «Славію», хорвати «Велебіту», серби «Зорю», поляки «Огніско», болгари «Балкану». Тепер і русини-українці мають своє «Академічне товариство «Січ». Як бачимо, вже з перших днів заснування товариства січовики були «дипломатами» українського народу в Європі, який на той час не мав своєї Держави.

Анатоль ВАХНЯНИН (07.09.1841-
11.02.1908), співзасновник і перший
кошовий віденського
«Академічного товариства «Січ»

Після закінчення навчання у Віденському університеті (березень 1868 р.) Анатоль Вахнянин виїхав до Львова, де вчорашній кошовий віденського «Академічного Товариства «Січ», поринув з головою, як кажуть у нас, у працю *«для добра свого народу»*. Під його керівництвом у Львові 8 грудня 1868 р. українці заснували товариство «Просвіта», а потім й інші українські товариства. Після відходу Анатолія Вахнянина, «Січ» очолив Юліян Целевич, який згодом став видатним суспільним діячем, істориком, етнографом і педагогом. Серед його наукових праць є і монографія про Скит Манявський, що на Івано-Франківщині, куди часто їздять тернополяни та й не лише вони.

Після заснування свого, з часом Славетного, товариства – січовики продовжили справу громадівців: пропагували українство серед європейських народів. Так, 13 березня 1868 р. вони організували вечір Пам'яті Маркіяна Шашкевича, на який, як колись громадівці на Шевченківський, запросили представників слов'янських народів. Чарували слухачів українським словом, піснею, музикою. Тож не даремно Іван Пулюй, написав 23 квітня 1869 р., до Данила Танячкевича: *«Кождий наш чоловік знає, що ціль наша єсть: вибороти своєму народови поважне становисько між иншими народами, та не заржавілими списками чубатих дідів наших, а живим словом, русько українською мовою»*. У товаристві «Січ» почали зароджуватися гуртки. Організували гурток «Товаришів просвіти», що займався видавничою діяльністю, щоб видавати книжки для народу. Іван Пулюй, тоді вихованець Віденської греко-католицької духовної семінарії, організував «Працю» і взявся за переклад

Молитвослова на українську мову. Адже усі народи Світу звертаються до Бога рідною мовою і більшість з них мають Молитовники на рідній мові. Чому ж не мають цього Скарбу українці? Після виходу у світ Молитвослова Іван Пулюй разом з Пантелеймоном Кулішем, який приїхав на той час у Відень, взяли за переклад Чотирьох Євангелій. А коли Євангелії надрукували, то січовики допомагали їх розповсюджувати.

Січовики підтримували зв'язки з членами українських товариств, що діяли на той час на усіх українських землях, а вони (члени товариств), їдучи у західну Європу, навідувалися до віденських січовиків, що мало великий вплив на останніх.

Іван ПУЛЮЙ (2.2.1845-31.1.1918),
засновник тернопільської «Громади»,
співзасновник віденського
«Академічного товариства «Січ» та
його шостий кошовий

Шостим кошовим «Січі» був Іван Пулюй. Він керував «Січчю» від 30.11.1872р. до 29.11.1873р. У цей час, а точніше – 3 травня 1873 р. на загальних зборах змінили статут товариства, що розширило його діяльність. З кожним днем кількість членів товариства зростала, тож треба було збільшити і приміщення, у якому збиралися січовики. Крім того товариство мало велику бібліотеку, до збору якої спричинилися члени Київської «Старої громади» та кошовий «Січі», яким тоді був Остап Терлецький. За словами Михайла Драгоманова бібліотека «Січі» була «найбагатша на українські книжки в усій Австрії».

Не раз зазнавала «Січ» і нагінки з боку уряду. Так, у 1876-1877 рр. прокотилася нагінка на соціалістів. Тоді у Львові постраждали Михайло Павлик, Іван Франко, вихованці Львівської духовної семінарії тощо. Не обминула нагінка й Відень: проводили ревізії у помешканнях січовиків та у домі товариства. Здавалося б, усе: не буде більше «Січі». Та це лише здавалося. Патріотично налаштована частина української молоді тягнулася до «Січі». Кількість членів товариства збільшилася. Та всякі зібрання в той

час припинилися. Навіть ушанування пам'яті Тараса Шевченка не дозволила поліція.

З часом «Січ» ожила, набула давньої активності. Студентська молодь організовувала з'їзди молоді у Коломиї, у Львові та Чернівцях. Ожила віденська «Січ», ожило й українство на рідній землі. Та чи на довго... Події, що відбувалися на українських землях, завжди обговорювали на зібраннях віденських січовиків. Цим подіям давали оцінку. Так було і під час створення «нової ери», ініціатором і промотором якої був галицький намісник Австрії, граф Казимир Бадені, відомий кривавими «баденівськими виборами» до сойму в 1895 р., під час яких народовецькі послі Юліан Романчук, Євген Олесницький (останній війт тернопільської «Громади») та інші залишилися без мандатів. У той час січовики розділилися на прихильників і противників «новоєрівства». Противники «новоєрівства» не бачили від нього ніякої національної користі для українців. Помимо цього було ще багато інших подій, що спричинилися до закриття товариства «Січ». Сталося це 27 червня 1893 р. – «Січ» закрили... Та через пів року (31 грудня 1893 р.) стараннями Юліана Романчука та Теофіля Окуневського діяльність «Січі» відновили.

Відновлена «Січ» знову взялася за налагодження стосунків з молодіжними товариствами інших європейських народів, які втратила через події, згадані вище. Січовики брали участь у спільних слов'янських вечорах, концертах. Тяжко пережили українці в Галичині, а разом з ними і січовики у Відні, чергові «баденівські» вибори 1897 року. Під час голосування в парламенті *«за недовіру до уряду з приводу баденівських насильств на виборах»* українців не підтримали представники слов'ян. «За» проголосували лише українці, німецькі соціал-демократи і один словінець. Січовики залишилися сам-на-сам серед слов'янського світу, з яким майже тридцять років співпрацювали, і на підтримку якого так сподівалися. Сподіваємося на підтримку слов'янського світу і ми – сьогоднішні українці. Адже у Європі на порядку денному тепер стоїть дуже важливе для України питання: Бути чи не бути Нам у Європейському Союзі?...

Віriamo, що Бути! Адже центр Європи знаходиться в Україні... А ми, Українці, є одним із Європейських Народів.

Наближалось 30-річчя від часу заснування «Січі». Тож у 1898 році січовики видали першу історію «Січі». Її назва – «Альманах «Січі».

Час біжить. Міняється світ. Змінилися українці-січовики. Та вони завжди пам'ятали присягу тих, хто виховувався в українських таємних товариствах «Громадах», а прийшовши у Відень створив «Академічне товариство «Січ», щоб *«трудитися для добра свого народу»*. Якщо «Громада» була просто *школою виховання української національної еліти*, то «Січ» стала – *високою школою*. Коли у 1901 році Юліан Романчук, на той час посол до Віденського парламенту, вніс на засідання Резолюцію з приводу заснування окремого університету для українців східної Галичини та збільшення українознавчих кафедр у Львівському університеті, який на той час опанували поляки, його підтримала українська студентська молодь як у Львові, так і у Відні. Українська молодь бойкотувала Львівський університет. Понад 300 студентів-українців у знак протесту покинули Львівський університет і виїхали за кордон, щоб там продовжити навчання. У Відні січовики організували низку нарад, зібрань, написали і прочитали немало рефератів і доповідей про причини бойкоту українцями Львівського університету. З приводу Львівських подій віденські січовики 26 листопада 1901 року організували віче, на яке прийшло понад 300 осіб. Були серед них і парламентські послы та представники народів, землі яких на той час також входили до складу Австро-Угорської імперії. Та Віденська влада не дозволила відкрити український університет у Львові. Тож січовики своїми вічами продовжували нагадувати владі про нагальну потребу відкриття університету для українців. У цій справі вони мали надзвичайну підтримку від німецьких і слов'янських студентів, які були разом з ними і допомагали їм в організації віча. У 1904 році шостий кошовий «Січі» – Іван Пулюй, надрукував у газеті «Діло» п'ять статей, які стосувалися Львівського університету. У цьому ж році статті вийшли окремою книжечкою: «О руський універзитет у Львові».

З цих європейських Синів, які підтримували віденських січовиків у справі відкриття українського університету у Львові, та й не лише у цьому, вирости майбутні науковці, громадські і політичні діячі, які не раз підтримували українців у своїх домаганнях на вільну й незалежну Україну. Пам'ятаймо про це! Не забудьмо цього!

З часом зросла чисельність рядів «Січі», разом з тим оживилася її діяльність. Січовики слухали лекції, які читали в інших віденських українських товариствах, ходили на прогулянки, на екскурсії до музеїв тощо. Вони завжди стояли на сторожі рідних національних інтересів.

3-го січня 1911 р. влада затвердила новий статут і нову назву товариства. З цього часу товариство стало називатися: «Товариство українських студентів «Січ». Та для січовиків воно завжди було «Академічним Товариством «Січ». У товаристві січовики організовували нові гуртки. Так, студенти Земельної школи організували гурток «Земля». Організували й інші гуртки. Адже «Січ» була науковим товариством, а його перша назва: «Академічне Товариство «Січ». Це – прообраз Наукового товариства ім. Т.Шевченка, яке стало прообразом Української Академії Наук. Отже від «Академічного Товариства «Січ» через НТШ – до УАН. Українські січовики разом з представниками інших народів, які мали у Відні свої товариства, відзначили 50-річчя смерті Тараса Шевченка та річницю від дня трагічної загибелі Адама Коцка – львівського студента, який загинув у боротьбі за український університет у Львові. З часом до товариства почали входити і дівчата. Членом товариства була й Ольга Левицька-Бесараб, яка на той час навчалася у Відні в Торгівельній академії. У 1920 р. вона стала членом Української Військової Організації (УВО). 13 лютого 1924 р. п. Ольга загинула у львівській тюрмі від рук польської поліції під час допитів. Її поховали у Львові на Янівському цвинтарі. До її могили приходила і приходять українська молодь. Як бачимо у «Січі» молодь вчилася, у «Січі» вона виховувалася. А коли треба було, то ставала на захист Прав українців на рідній землі.

Раптовий вибух Першої світової війни застав січовиків поза межами своєї віденської домівки. У той час вони були на канікулах. Їх уже було

126 осіб. Багато з них опинилися у цісарській армії, а були й такі, що пішли добровільно у ряди Українських Січових Стрільців. Ті, хто був звільнений від військової служби, повернулися до Відня і відновили роботу товариства. Крім того, січовики опікувалися українськими пораненими, хворими та самотніми людьми, які перебували у різних шпиталях Відня. «Січ» зажила новим життям. Прийшла нова студентська молодь, відновилися роботи давніх гуртків, утворили нові. Час від часу січовиків забирали на фронт. Терпіли вони і матеріальну скруту, адже війна, а додому далеко... Та українці допомагали січовикам... «Січ» жила... Жила і продовжувала *«трудитися для добра свого народу»*....

Підтримуючи постійний зв'язок з рідною землею, січовики знали про все, що там діялося. Тож 2 червня 1916 р. січовики зібралися у своїй домівці, щоб вшанувати Славного українця Івана Франка – Велета Українського Слова і Духу, якого вже не було серед живих. Вечорами вони проводили розмови на політичні теми, грали в шахи, обговорювали прочитані книжки, співали українських пісень. У травні 1916 року січовики провели студентське віче з приводу все того ж, досі не відкритого, українського університету у Львові.

Наступного року на студентських зборах у «Січі», які проходили в червні, внесли *«резолуції з вимогами злуки всіх українських земель, які входили до Австро-Угорщини й Росії в один національно-державний організм України»*. Січовики закликали українців до єдності. Тож 3 грудня 1917 р. українська академічна молодь у Відні заявила, *«Що вона стоїть непохитно під прапором з'єднаної вільної України. І закликає весь український загаль, щоб він став разом з ними до боротьби за повне з'єднання і за державну самостійність цілого українського народу»*. Як бачимо, у роки боротьби українців за свою Державу січовики були разом з українським народом. Вони продовжували робити для рідної землі все те, що було на часі й вони могли зробити. Вони були неофіційними послами українців, які не мали своєї держави у Європі.

Засновник і вихованець тернопільської «Громада», а потім співзасновник і шостий голова віденської «Січі» Іван Пулюй до останньої

хвилини свого життя боровся за Незалежність України. У роки Першої світової війни Пулюй співпрацював з Союзом визволення України. Він писав статті на захист Землі рідної та Народу українського. У його брошурі, написаній німецькою мовою, «Україна і її міжнародне політичне значення», читаємо: *«Поневолені народи Росії мають бути звільнені і зорганізовані у самостійні держави. Але найзначнішим для здійснення цієї високої мети, та встановлення тривалого миру в Європі може бути тільки самостійна Україна. Самостійність України є, на наш погляд, ключем до мирного дому Європи»* (брошура надрукована у збірнику праць Івана Пулюя [3], с. 635-653). Чи почули тоді Пулюя!? На жаль – ні. Не почули. Горіла Європа у роки Першої світової війни, горіла і в роки Другої. Гинули люди, росли сиротами діти, руйнували міста і села... Чому не чули тодішні керівники Європи і Світу фізика, електротехніка, винахідника, радника цісарського двору, перекладача Молитовника і Святого Письма, а найперше Українця, Івана Пулюя?... Чому!?!... Маю надію, що тепер почують. Адже на нашій Землі – Україні знову ллється кров, знову гинуть люди, знову залишаються сиротами діти. Наразі лише наші – українські.

Читайте Статті Івана Пулюя... Читайте Листи Івана Пулюя... Читайте!... В одному з листів до Теофіля Окуневського, посла до Ради державної у Відні, за 20-те листопада 1917 року, Іван Пулюй написав: *«Справи відбудови Польщі і прилучення до неї Галичини, що так сильно зворушила ум і серце нашої інтелігенції і послів наших, не сходить мені з думки і мучить мене в день і в ночі, бо й сон мене не береться від зворушення і пересердя. Я бачу, що тепер надходить дуже грізний час, і що треба всім українцям більше як коли одно стайне стати і боротися з ворогами нашими»* ([2], С. 502).

Не вибороли українці своєї Держави на початку ХХ сторіччя... Не вибороли... І знову залишилися українські землі поділені між сусідніми державами. Затужили і січовики... З часом у «Січ» повернулися утікачі з польських таборів полонених. Прийшла молодь. «Січ» повернулася до своєї діяльності. У Європі утворилося нові держави, а у Відні багато

молодіжних товариств, з якими січовики підтримували дружні стосунки. Віденська «Січ» була й далі одним з найважливіших осередків українського студентського життя за межами Землі рідної.

Від початку свого заснування «Академічне товариство «Січ», було острівцем, з якого поширювалися українські ідеї на Центральну та Західну Європу. Та це не подобалося як давнім, так і пізнішим москвофілам, керованими зі сходу. То ж, коли наблизився кінець Другої світової війни і війська союзників увійшли до Відня, вони поділили його на чотири окупаційні зони – американську, англійську, французьку й радянську. Тогочасний провід «Січі» намагався допомогти своїм членам відійти на Захід. Старався зберегти архів та бібліотеку. Однак з багатьох причин цього зробити вже не могли. Радянські спецслужби, прийшовши у Відень, ловили українців, та й не лише українців, у всіх окупованих зонах і вивозили їх до радянських концтаборів, звідки живими повернулися одиниці. Де їх поклали?... Чи то на Донбасі, в концтаборі «Юнком» (юний комуніст), що біля міста Єнакієве, чи на далекій Півночі? Ніхто про це не відає... Наразі...

Після вивезення січовиків у радянські концтабори австрійська поліція ліквідувала «Січ». Було це 18 червня 1947 року. Будь-яку спробу відновити діяльність «Січі» оголошували нелегальною.

За час діяльності «Академічного Товариства «Січ» січовики 102 рази обирали кошових. Обирали з поміж себе: кращих з кращих.

Останнім кошовим – уже таємної «Січі» (від 29 червня 1945 р. до 18 червня 1947 р.) – був *Сергій Наклович*, уродженець м. Сокаль, що на Львівщині. Дипломований купець. Громадський і студентський діяч. У жовтні 1947 р. радянські спецслужби його арештували і вивезли до одного з концтаборів поблизу Воркути (тепер Росія). З Божою волею він залишився живим, а після заслання повернувся до Відня. Повернувся, щоб розповісти українцям про останні хвилини життя і діяльності українського молодіжного товариства «Січ» та про радянські концтабори.

Майже 80 років, а точніше – 79 років 6 місяців і 9 днів, діяло у Відні товариство української молоді «Академічне товариство «Січ», яке було

засноване ще за часів Австро-Угорської імперії. Діяло! А це значить – молодь вчилася, працювала для добра українського народу, наближала Вільну, Незалежну, Самостійну Україну. Робила це на чужій землі, бо ж своя було під чужинецькою займанщиною.

Вічна пам'ять Віденським Січовикам!

Слава їх наступникам! Що були, є і завжди будуть на нашій українській землі!

Література

1. Ольга Збожна. Учнівські та студентські «Громади» – школа виховання української національної еліти. – Тернопіль, 2012. – 232 с.
2. Збожна О.М. Іван Пулюй. Листи. – Тернопіль: Воля, 2007. – 544 с.
3. Іван Пулюй. Збірник праць / За ред. В.Шендеровського. – К.: Рада, 1996. – 712 с.

Olga Zbozhna

IVAN PULUJ AND UNDERGROUNG SOCIETIES OF UKRAINIAN YOUTH: «HROMADA» AND «SICH» (To 170th anniversary of Ivan Puluj)

History of student societies “Hromada” and “Sich” as well as activity record of these prominent societies are presented. The fact that Ivan Puluj was one of co-founders of these societies is stressed. Importance of the noted societies for the Ukrainian national idea formation is explained in detail.

Keywords: *student societies, “Hromada”, “Sich”, Ivan Puluj.*